

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“
ФАКУЛТЕТ „ОБЩЕСТВЕНО ЗДРАВЕ, ЗДРАВНИ ГРИЖИ И СПОРТ“
КАТЕДРА „МЕДИКО-СОЦИАЛНИ НАУКИ“

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационен труд на Мария Благоева Стойкова, докторант към катедра „Медико-социални науки“ на факултет „Обществено здраве, здравни грижи и спорт“ на ЮЗУ „Неофит Рилски“, гр. Благоевград на тема „Ефективност на подкрепата за възрастни хора с увреждания в социални услуги в общността“ за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по докторска програма „Организация и управление на социалните дейности“

Научен ръководител: доц. д-р Мая Любенова Чолакова

Рецензент: проф. д.п.н. Париз Вангелов Паризов

Общо представяне на дисертационния труд.

Темата е била и си остава дисертабилна, а и постигнатото от докторанта ни убеждава в това. Нейната значимост се определя от няколко обстоятелства, сред които най-значими са тези, че с този важен въпрос се занимава Народното събрание на Република България с приемането на няколко закона за лицата с увреждания; нарастването на контингента на лицата с увреждания, нуждаещи се от социално подпомагане, интеграция и рехабилитация, както и усъвършенстване на системата за социални дейности и социално подпомагане, а така също обвързване на медицинските със

социалните проблеми и подобряване на организацията в областта на социалната рехабилитация.

В тази насока е и предложението за рецензия дисертационен труд, който е написан на 192 страници и приложения от 50 страници. Трудът е добре онагледен с 50 фигури и 18 таблици. Структуриран е в увод и три глави, от страница 7 до страница 161. Следват: основни изводи, заключение, приноси на дисертационния труд, публикации и участия с представяне на резултатите от дисертационния труд.

Уводът на дисертационния труд е насочен към темата и в него се определя характера на разработката като теоретико-емпиричен. Изложеното в увода е написано грижовно и издържано, като по въпросите Стойкова взема лично отношение, изказва свои съображения и бележки.

Дисертационният труд според нас има за намерение да обедини нашия и чуждестранен опит.

Литературен обзор

Обхваща повече от достатъчен брой заглавия: 55 на кирилица и 191 на латиница.

Литературният обзор е извършен в рамките на 52 страници. В него се представят различни дефиниции. Включени са коментари в хронологичен план, основни нормативни документи от социалните дейности, развитието на създадените организационни структури у нас. Докторантката анализира публикациите, свързани с: медицинския модел и социалния модел на увреждането; био-психо-социалния модел на увреждането; подход към защита на правата на хора с увреждания; съвременни политики за хора с увреждания; социална подкрепа за хора с увреждания; социална работа; социални услуги и тяхното качество. В тази глава Стойкова акцентира и

върху качеството на живот, който е индикатор за качеството на социалните услуги.

Литературният обзор, в повечето от неговите раздели, завършва с кратко заключение, което обосновава мотива на автора за научното изследване. Той ги доразвива и представя в началото на основната част на дисертационния труд.

Разработката би спечелила, ако в първа глава се е оформил самостоятелен раздел трудотерапия, който е доказан метод на приложение в медицинската и социалната рехабилитация при възрастни хора и лица с увреждания. В тази област Стойкова е доказан специалист и има приноси в тази насока.

Втора глава. Ефективността на социалната подкрепа за възрастни хора с увреждания в услугите в общността като научно-изследователски проблем.

Целта на представеното изследване е правилно формулирана и конкретизирана. Тя е декомпозирана в шест задачи, които детайлно очертават последователните стъпки за решаването на изследвания проблем.

Задачите са:

1. Идентифициране потребностите на хората с увреждания, потребители на социални услуги, от гледна точка на самите тях, техните семейства и екипите в услугите в общността.

2. Определяне степента на релевантност на предлаганата подкрепа спрямо потребностите на потребителите и тяхната динамика.

3. Установяване степента на удовлетвореност от предоставяната подкрепа на лицата с увреждания, потребители на социални услуги в общността, и на техните семейства.

4. Идентифициране на основните бариери пред ефективността от гледната точка на потребителите и техните семейства.

5. Проучване разбирането за ефективност и бариерите пред нея от позицията на заетите в услугите професионалисти.

6. Извеждане на факторите, определящи ефективността на подкрепата, и очертаване възможностите за нейното оптимизиране.

Поставените шест задачи са ясно дефинирани и насочени към отделните направления на проучването.

Формулирани са няколко изследователски хипотези.

Методи на изследване.

1. Емпиричните данни са събрани чрез:

- Анкетно проучване – въпросници и анкетни листове на: потребители на услуги в общността; техните семейства и ръководители на услуги в общността.
- Полуструктурирано индивидуално интервю с потребители на услуги – хората с увреждания, техните близки и специалисти с цел проучване на конкретните потребности и възможностите за оказване на адекватна и ефективна подкрепа.

2. Използване инструменти

За целите на научното изследване са разработени осем въпросника, от които пет структурирани и три полуструктурирани, за да се отговори на целите на изследването и на спецификата на целевата група.

При разработване на въпросника за оценка на качеството на живот е използвана разработена и одобрена от СЗО скала. Разработеният въпросник включва пет субскали, които оценяват качеството на живот в следните области: здраве, самостоятелно ежедневие, самочувствие и самоувереност, социална подкрепа и сигурност, удовлетвореност от начина на живот.

Дисертантката е постъпила правилно като е разработила въпросник за оценка на социалната мрежа и социалната подкрепа за възрастни хора с увреждания, ползващи социални услуги в общността. Изследването се осъществява чрез въпросник, съдържащ 30 въпроса, 19 от които са от затворен и смесен тип. Останалите 11 въпроса са от отворен тип.

В глава втора е представена характеристиката на изследването. Преди всичко вниманието на автора е насочено към обновяването и цялостното обвързване на научния проблем, цел, задачи на разработката, хипотези, методи и инструменти, организация и провеждане на научното изследване и участници и обхват на изследването. Трябва да подчертая, че докторантът се е справил много добре с тази не много лека задача. И сега характеристиката на научно-изследователската работа изглежда стегната, добре балансирана и убедителна. За това г-жа Стойкова трябва да бъде поздравена.

Трета глава. Резултати и анализ от проведено количествено и качествено изследване.

Тук на преден план са изведени качеството на живот на потребителите на социални услуги и влиянието на услугата върху него. Участниците в изследването без проблем разграничават двете части на въпросника.

Интересен е фактът, че услугите в общността има по-висока стойност в сравнение с резидентните услуги. Според оценките на анкетираните услугата в общността влияе по-силно върху оценката им за възприеманата и получена подкрепа и сигурност, отколкото резидентната услуга. Получените от изследването резултати показват, че влиянието на променливата „Влияние на услугата върху самоувереността и самочувствието” върху променливата „Самоувереност и самочувствие” е статистически значимо.

Тревога буди фактът, че проведеното изследване на социалната подкрепа и социалната мрежа на хората с различни увреждания показва, че те

имат бедна социална мрежа, включваща ограничен брой хора, които са членове на семействата им или професионалисти, отразена в 3.1.2. С този факт трябва да бъдат запознати ръководителите на Агенцията за социално подпомагане. Социалните мрежи играят важна роля в подобряването на психологическия тонус, запълване на свободното време и др.

Висока оценка заслужават анализите и данните за ролята на семейството като източник на подкрепа за хората с увреждания, но не по-малка е и за раздел „Социална подкрепа от приятелската мрежа” за хората с увреждания.

Ценно е проучването в 3.1.4. „Оценка на работещите за ефективността на социалните услуги”. Изследването на мнението на работещите в услугите специалисти, чрез анкетни карти демонстрират 88,51% добра и много добра оценка на ефективността на включените услуги, а 11,49 % дават средна оценка. Това е много добър резултат, даден от професионалистите. Висока е и оценката за постигнатите резултати за потребителите.

Рецензентът е впечатлен от раздел 3.2, в който дисертантът извършва задълбочен, прецизен и аналитичен анализ от проведеното качествено изследване. Това може да го направи Стойкова благодарение на нейната отлична теоретична подготовка и значим практически опит в областта на социалните услуги.

Дисертационният труд завършва с **основни изводи**, които приемам изцяло. Те са на базата на научно-изследователските задачи и са убедително формулирани.

Приносите са съществена част от разработката и са следните:

1. Осъществено е първото мултикомпонентно изследване на ефективността на социалната подкрепа за възрастни хора с увреждания в услугите в общността в България.

2. Реализирано е научно изследване с комплексен характер, обединяващ теоретични и емпирични данни, резултатите от което могат да информират политиките за социална подкрепа и социално включване на възрастни хора с увреждания.

3. Разработена и апробирана в практиката е собствена методика за събиране и анализ на количествени и качествени данни за оценка на ефективността на социалната подкрепа за възрастни хора с увреждания, ползващи услуги в общността.

4. Приложен е овластяващ модел на изследване, който включва участието на потребителите на социални услуги и техните семейства във всички фази и компоненти на изследването.

5. Установени са взаимовръзките между социалната подкрепа и качеството на живот и социалната подкрепа и самооценката на лица с увреждания, потребители на услуги в общността.

Независимо от посочените приноси, към дисертационния труд могат да се отправят някои бележки, някои от които вече бяха отбелязани:

1. Математико-статистическата методика за обработка на резултатите е адекватна на задачите на проучването, но не е необходимо подробното представяне на статистическите величини.

2. На базата на някои от изводите е могло да се дадат препоръки.

При подобно разностранно изследване могат да се допуснат някои слабости, които не намаляват достойнствата на научния труд.

Стойкова е изпълнила всички забележки и препоръки, дадени на вътрешната защита.

Авторефератът е изработен в съответствие с изискванията и отразява основните части на дисертационния труд. Той съответства на дисертационните проучвания, изследвания и резултати.

Във връзка с труда дисертантката има 9 публикации и участия в научни форуми, от които 5 самостоятелни и 4 в съавторство. От тях 4 са в авторитетни научни и специализирани списания и сборници. Публикациите на дисертантката са пряко свързани с дисертационния труд.

Заключение:

Достойнствата на дисертационния труд са впечатляващи, ангажираността и сериозните референции към изследователската работа обосновават категорично положителната ми оценка и ми дават основание да препоръчам на научното жури да предложи на факултетния съвет на факултет „Обществено здраве, здравни грижи и спорт” да присъди образователната и научна степен „доктор” на Мария Благоева Стойкова.

Област на висшето образование: 3. Социални, стопански и правни науки

Професионално направление: 3.4. Социални дейности

Като член на научното жури давам своя положителен вот.

Дата: 12.04.2019 г.

Рецензент:

Проф. д.п.н. Париз Паризов